

Дисалекти НА ДУ

В света съществува реалност, в която не се съмняваме, тъй като я владеем, чувстваме и наблюдаваме нейното проявление всяка минута. Тази реалност е нашата душа.

Ще се осмели ли някой смъртен да ни иска доказателства за съществуването на душата, при положение че никой от представителите на истинската наука никога не се е съмнявал в нейното съществуване? Спорът сред учените е не дали има душа, а как трябва да се разбира това понятие?

Дори френският философ Декарт, в чиято система на познанието е заложено съмнение във всичко, което преди него се е приемало за истина, стига до извода, че съмнението в съществуването на собствената душа би било равносилно на себеотричане. "Колкото и далеч да се разпростира моето съмнение - разсъждава той, - аз не мога да се съмнявам в собственото си съществуване, защото самото ми съмнение свидетелства, че този "някой", който се съмнява, съществува."

Но не само Декарт признава битието на душата. До това неизбежно стига всеки здравомислещ човек.

Имануел Кант пише: "Признавам, госта склонен съм да твърдя, че в света съществуват нематериални същества и че моята собствена душа е съпричастна към тях."

Пирогов, фон Баер, Кювие, Вирхов, Кеплер, Клод Бернар, геологът Дан, Нютон, Фарадей, Либих, Тихо де Брахе и други - всички те са вярвали в безсмъртието на душата и открито са изповядвали своята вяра в Бога.

Англиският философ Пристли, който през целия си живот отрича съществуването на Бога, малко преди смъртта си започва да чете Евангелието и да вярва в безсмъртните му истини. Той благодари на Бога за живота си, който се увенчава с познанието на Христос, и иска да умре като християнин.

Хайнрих Хайне през целия си живот се измъчва в своето неверие, подиграва се жестоко на вярващите. На пръв поглед никога не са го безпокоили въпросите за душата и вечността, тъй като сякаш на шега винаги ги е подминавал. Но в завещанието си признава, че от четири години е отхвърлил всяка философия и умира с вяра в Бога, като иска прошка за лекомислено изживяната си младост.

Историята на философията е безкраен спор между "спиритуалистите" и "материалистите" - хората, които признават духовното начало в човека, и хората, които се отнасят скептично към това начало.

И наистина, как да приемем тази "област на чудесното", как да я вместим - толкова безгранична - в малкия ни човешки ум? Но дори Ренан, един от стълбовете на войнстващия материализъм, при цялото си желание да се отърве от "света на чудесата", който постоянно се натрапва, все пак е принуден да признае непостижимостта на чудесата около нас. Той казва: "Слънцето е чудо, защото науката далеч не може да го обясни. Зараждането на човека е чудо, защото физиологията

все още мълчи по този въпрос. Съвестта ни е чудо, защото за нас е свършена тайна. Всяко животно е чудо, защото сме безсилни да разберем тайната на земното му битие."

"А всеки човешки орган поотделно не е ли чудо? - пита професор Погодин. - Коя сляпа сила би могла да "измисли" човека, да формира неговото тяло от милиони клетки, да му даде очи със зрителен нерв, да създаде ухо, гърло, език с вкусови рецептори, нос с обоняние, мозък, дихание, хранене, кръвообращение, сърце, далак, дробове, нервна и лимфна система? А паметта, въображението, творчеството, съвестта, идеите, вярата, илюзиите - няма всичко това не е чудо? Да, това са чудеса, признати от науката! Но дали тези тайни, този "свят на чудесата" са постижими за науката? Удивително как някои се осмеляват да твърдят и да вярват, че чудото спира да бъде чудо само защото е получило някакво "научно" определение и разяснение."

Никои, разбира се, не знае какво точно представлява животът, но хората на науката са склонни да го разглеждат като проблем, който вече е решен и обяснен от тях. Въпросът за зараждането и същността на живота обаче до днес остава

Ката шата

без отговор. Той не може да се тълкува само от гледище на физико-химичните процеси, без да се признаят действията на непостижимата за нас свръхестествена творческа сила.

Когато се появява, учението за т. нар. произволно зараждане и постепенно усъвършенстване на видовете растения и животни, разтърсва основите на науката, но скоро неговите водещи представители се убеждават, че тази "еволюция" е една от безбройните "научни заблуди". Тази теория, както е известно, се основава върху "инфузорията" и "клетката" - на принципа на вече дадения в природата зародиш. Зародишът в учението на Дарвин е нещо като "трите кита", върху които предците ни са смятали, че се крепи земята. Затова въпросът как е възникнал зародишът е също толкова логичен, както и въпросът върху какво стоят китовите?

Едно нещо не подлежи на съмнение, че самата "природа" е безсилна да породи живота и когато животът спре, настъпва неизбежна разруха. Според тайните закони на природата тялото, лишено от душа, се лишава и от живот, гние, разпада се.

Йегер свързва произхода на живота с електричеството. Но как електричеството, тази мъртва и сляпа природна сила, би била способна да разпредели смислено атомите и молекулите в протоплазмата? Тогава електрическата сила би

трябвало да притежава собствен разум, за да направи отделните клетки зародишни.

Но материалистите се опитват да не мислят върху подобни въпроси. Те извеждат разумното от неразумното, мислещото от немислещото, живота от мъртвата материя.

Ето какво казва проф. С. А. Франк по този въпрос: "Материализмът като философско учение твърди, че единствената "субстанция" или основа на битието е материята, че всичко, което съществува действително, е материално и следователно всичко "психическо", душевно и духовно на практика не съществува или съществува само като следствие от материалните обекти или процеси, като продукт на материалния свят или като привидност на това, което по същността си е материално."

Но това не съответства на фактите. Психическото по своето съдържание е много по-различно от материалното и не може да е тъждествено на него. Чувствата, мислите, настроенията, представите, желанията - всичко, от което се състои нашият душевен живот, прилича на материалните обекти или процеси също толкова малко, колкото звукът прилича на цвета или кръгът - на квадрата.

Нашите наблюдения потвърждават зависимостта на психическото от материалното, а също така и обратната зависимост - на телесните процеси от душевните.

"Да допуснем - казва проф. Франк, - че материята "произвежда" психическото, ражда го от собствените си недра, или както още се казва, че психическото е "свойство", "функция" на материалното. Тогава материализмът опровергава самия себе си. Защото каква е тази "материя", която от самото начало е надарена със способността да ражда психическото? Или едно от основните свойства на която се явява "психическото"? Тук свършва всякаква определеност на понятията. Материята е материя в истинския смисъл само ако я различаваме от психическото и я противопоставяме на него. Ако пък материята в основата си съдържа и психическото, това вече не е материя в обичайния смисъл на думата, а нещо много по-дълбоко и загадъчно, което обхваща двете страни на битието - материалната и психическата.

Виждаме - пише Франк, - че материализмът, ако е точно изразен, така или иначе стига до съзнанието, че той съвсем не е материализъм. Ако целият свят, цялото битие се състояха единствено от слепи сили, в света нямаше да има нито нужди, нито истинска нравствена борба. Тогава би било безсмислено да се проповядва трезвост на живота съществуване, което сякаш стои на едно ниво с природния свят и е съставено изцяло от природни сили, защото трезвостта предполага наличие на някаква духовна инстанция, която предписва правилото или закона за духовната хигиена."

Проповедниците на материализма не са скептици, а по-скоро са невежи. Те твърдят, че това, което наричаме проявление на душата, всъщност е "продукт" на нашето тяло, че мислите и чувствата ни са само функции на мозъка. Материалистите пренебрегват факта, че дори някои функции на душата

Материалистите пренебрегват факта, че дори някои функции на душата да зависят от тялото, духовните функции от висш порядък са напълно обособени от тялото и в никакъв случай не са свързани помежду си физиологично.

За да бъдат удовлетворени безкрайните нужди на душата, се изисква безграничен, безсмъртен живот.

да зависят от тялото, духовните функции от висш порядък са напълно обособени от тялото и в никакъв случай не са свързани помежду си физиологично.

Когато възприемаме заобикалящия ни свят, участват непосредствените ни чувства, но по-дълбоките действия на нашата душа - паметта, разумът, съжденията, съвестта, възбужденето - могат да бъдат само духовни действия. Водещите физиолози не допускат възможността съзнанието ни да възниква от материалните функции на мозъка. Те признават еднородно, че същността на съзнанието е неясна за тях.

Кант показва с поразителната очевидност, че човешкият ум никога няма да опознае същността на душата. Ние нямаме органи на познанието, способни да обхванат цялата многообразна мощ и свойствата на нашата душа. Мисълта, чувството и волята не могат да се изследват с прибори и апарати. Към тях можем да приложим само вътрешния опит, свързан с вярата.

Свещеното Писание ни открива, че човек се състои от дух, душа и тяло. За тези три ипостаси на човешката същност четем в Посланието на апостол Павел към солунците: "А сам Бог на мира да ви освети напълно; и дано се запазят непокътнати духът, душата и тялото ви без порок до пришествието на нашия Господ Исус Христос." (1 Сол. 5:23).

Душата винаги се възприема като неразривна съвкупност от всичките ни чувства, като съкровищница на нашето мислене, източник на красота, отражение на Бога, принцип, който обхваща цялата ни същност, качества, способности и ръководи постъпките ни. Душата е скритата в нас сила, огнище на нашата индивидуалност, вместило съвестта ни. Душата е

жива същност, която въздейства върху нашето тяло, храм на нашето "Аз" или "храм Божии, ако Божият Дух живее в нас".

Човекът притежава смъртно тяло и безсмъртна душа. Душата ни подарява живот, тя е върховният принцип на живота. С тялото си възприемаме и познаваме материалния свят, с душата си - душевния, с духа - духовния. Душата е не само животворящо, а и организиращо начало в човека. Отделеното от нея тяло се разпада, разлага се на първоначалните си елементи. Както пише Еклисиаст: "Когато се върне пръстта в земята, както е била, и духът се върне при Бога, Който го е дал."

Според учението на Христос душата е реалност, както тялото. Когато тя напусне тялото, човек умира, макар и само физически, при това временно, до деня на всеобщото възкресение на мъртвите. Физическата смърт потвърждава реалността на това, което сме смятали за призрачно, и призрачността на онова, което сме смятали за реално.

Христос не доказва безсмъртието на душата и загробния живот, но ни открива факти, достъпни за възприемане не чрез чувствата и разума, а само чрез вяра. В притчата за богаташа и Лазар Христос разкрива на душата ни тайните на загробния свят, до които човешкото възбуждене никога не би стигнало. В тази история Христос ни пренася отвъд границата, която отделя видимото от невидимото, и ние осъзнаваме истината за безсмъртието. Земният живот на богаташа не свършва с пищното му погребение. В небесната книга ни се открива неговата трагична развръзка. Виждаме мъките на ада и вечното блаженство, закона за възмездие и тържеството на божествената справедливост, която въздава на "всеки според делата му".

Мнозина се опитват да обяснят мисълта за "безсмъртната душа" като породена от страх, заблуда и невежество. Но надеждата за вечен живот винаги е била и ще бъде най-висшето благо за всеки човек на земята. От тази надежда са черпили сила и възбуждение най-силните личности на всички времена.

Христос потвърждава този копнеж на вярващите хора: "Защото слязох от небето не Моята воля да върши, а волята на Този, Който Ме е изпратил. И ето волята на Този, Който Ме е пратил: от всичко, което Ми е дал, да не изгубя нищо, но да го възкреса в последния ден." Опитът на духовния живот, който се основава на духовното новораждане, потвърждава реалността на безсмъртието. Мисълта, че ставаме безсмъртни само когато се обогатим със земния живот, е грешна. Ние винаги сме безсмъртни - по своята духовна същност. Още тук, на земята, човек има възможност да живее живота, който ще живее във вечността. Не покаяният се грешник живее живота, който му предстои да живее в ада, а вярващият - този, който ще живее на небето.

Душата на човека е надарена със способността да страда и да се наслаждава. Тя е в състояние да се наслаждава с Бога и нравствено да страда за своите опорочени чувства, зли слова и постъпки.

Душата никога не се задоволява единствено със земното, временното, тленното. В дълбините на всяка човешка душа се крие стремеж към светлината, към доброто, към реда, справедливостта, любовта, истината, към всичко хубаво, искрено, възвишено, прекрасно. Ние ценим в другите хора техните нравствени качества и добродетели, а порицаваме безнравствеността и пороците. Нашите низки наклонности, апетити и желания срещат противодействие в разума, чувствата,

съвестта ни. Как да обясним този вътрешен антагонизъм? Ако сме само плътски същества, както животните, не бихме познавали тази борба. Щяхме да позволим на тялото си без съжаление и упризения на съвестта да плува по течението на животинските си страсти. Но ние виждаме, че волята ни винаги е в открита война с нашите инстинкти и порочните ни наклонности. А войната се обявява от нашата безсмъртна душа.

За да бъдат удовлетворени безкрайните нужди на душата, се изисква безграничен, безсмъртен живот. Човекът е създаден за щастие и с всичките си сили се стреми към него. Но тази жажда никога няма да бъде удовлетворена през земния жи-

Ако няма безсмъртие, нравствените основи губят почва и неизбежно трябва да рухнат, защото истинският живот на всеки човек е свързан неизменно с идеята за безсмъртието.

вот. Колкото и щастливо да се подрежда животът, страданията винаги са повече от радостите. Ние сме създадени за блаженство и жаждата за живот, изпълнен със смисъл, неугасваща красота и съвършена правда, ни измъчва неизменно. Та нали чрез най-добрите стремежи на сърцето си чувстваме до каква степен сме чужди на тази земя, колко малко ни удовлетворява временното и земното, как за нашето щастие е необходимо нещо напълно различно, което още е скрито от нас, но толкова властно ни влече към себе си! Едва когато умре, Божият човек вкусува неизвестни дотогава радости, които удовлетворяват докрай неговата душа. При някои християни, когато приближава смъртта, лицето светва с неземна радост и нерядко изричат поразяващи с дълбочината си мисли. Не е ли това тайната на тяхното просветление - душата им, освободена от сетивните окопи и приближаваща своята истинска вечна обител, ликува?

Крайно ограничената материалистична представа, че със смъртта на тялото "всичко свършва", може да удовлетвори само тези, които решително отказват да мислят. Фактът, че "при Бога нищо не се изгубва", че нищо в природата не загиба и човекът не е способен нито да създаде, нито окончателно да унищожи дори атом вещество, е известен още на учениците. И ако на материята е отказана възможността да "загине", защо се предрича гибелта на душата, която оживотворява тялото? Напротив, най-изтъкнатите съвременни учени потвърждават, че най-нищожното от живите същества, което представлява само зародиш на живота, наистина е "безсмърт-

но" и в най-крайния продукт на органичната природа има елементи, които не са престанали да съществуват, откакто е възникнал животът.

Ако животът на материята е толкова устойчив и не може да бъде прекъсван, какво да кажем за душата? Материята се разпада на съставните си елементи, а духът е извечно съществуваща субстанция - не може да се разлага, нито да се опростява по какъвто и да било начин. Душата не може да бъде унищожена, освен ако не е такава Божията воля. "Духът Божи ме е създал и диханието на Всемогъщия ме оживотворява" - казва Божият човек. Духът не умира и не може да умре. "Не се бойте от тези, които убиват тялото и след това не могат нищо повече да направят... Бойте се от Онзи, Който, след като е убил, има власт да хвърля в пъкъл."

Душата на Адам е създадена след тялото му, затова може да живее както в тяло, така и извън него. При физическата смърт душата напуска тялото и живее вечно, макар ние да не виждаме нейните проявления.

Известно е, че клетките на нашето тяло непрекъснато се обновяват. По този начин целият състав на тялото се променя напълно за известен период от време. Но и с променящ се молекулярен състав личността на човека остава същата. Как можем да го обясним? Ако нашето вътрешно "Аз", нашата душа беше в пряка зависимост от тялото при неговото обновяване тя не би могла да остава непроменена. Тогава и нашата личност би се променяла заедно с тялото ни. Но точно в това непроменено състояние на нашата душа при еднократното или пълното обновяване на целия организъм в хода на живота се крие едно от най-сериозните доказателства за безсмъртието на душата.

Ако душата и тялото бяха едно и също, как човек би могъл да изпитва едновременно физическо удоволствие и душевно неудовлетворение? Как би могъл да се запази здравият ум в болно тяло и как при здраво тяло душата на човека би да страдала нравствено?

Ако човек няма душа, откъде идват душевните терзания и душевните болести? Хората отричат безсмъртието на душата и съществуването на живот отвъд гроба не въз основа на научните открития и постижения, а поради невежеството и инертността на умовете си. Но великият учен Стюарт Мил, който размишлява погребно върху тази тема, е принуден да признае, че науката не притежава нито едно положително доказателство срещу безсмъртието на душата.

Ако няма безсмъртие, нравствените основи губят почва и неизбежно трябва да рухнат. Истинският живот на всеки човек е свързан неизменно с идеята за безсмъртието. Ако нямаше безсмъртие, нравственият живот на семейството и обществото би се оказал празна утопия, лабиринт без изход.

Кант с основание заключава: "Всичко действително е разумно и всичко разумно е действително." Без "нематериалните" сили светът не би могъл да възникне и не би могъл да се разкрие в цялото си многообразие.

Без душа човекът е немислим като висше разумно същество в природата. И душата на човека като духовно начало е немислима извън безсмъртието.

"Разбирацията" неминуемо ще стигне до този извод. "А който не разбира - нека не разбира!"

Павел Рогозин